

Stress hos katter i samband med veterinärbesök på ackrediterade kattvänliga kliniker i Sverige

En enkät- och litteraturstudie ur ett etologiskt perspektiv

*Stress in cats associated with visits to accredited cat friendly
veterinary clinics in Sweden*

A survey and literature study from an ethological perspective

Ebba Rodhe

Uppsala 2018

Etologi och djurskydd – Kandidatprogram

Foto: Ebba Rodhe

**Stress hos katter i samband med veterinärbesök på ackrediterade
kattvänliga kliniker i Sverige**

En enkät- och litteraturstudie ur ett etologiskt perspektiv

*Stress in cats associated with visits to accredited cat friendly
veterinary clinics in Sweden*

A survey and literature study from an ethological perspective

Ebba Rodhe

Studentarbete 745, Uppsala 2018

**Självständigt arbete i biologi, EX0520, 15 hp, G2E
Etologi och djurskydd – Kandidatprogram**

Handledare: Christina Lindqvist, SLU, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Examinator: Therese Rehn, SLU, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Nyckelord: katt, stress, veterinär, klinik, kattvänlig

Keywords: cat, stress, veterinary, clinic, cat-friendly

Serie: Studentarbete/Sveriges lantbruksuniversitet

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

nr. 745, ISSN 1652-280X

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	5
1.1	Ursprung och naturligt beteende.....	5
1.2	Stress och rädsla	5
1.2.1	Stress hos katt i samband med veterinärbesök	6
1.3	Akrediterade kattvänliga kliniker enligt ISFM:s standard.....	7
2	Syfte	7
2.1	Frågeställningar	7
3	Material och metod.....	8
3.1	Litteraturstudie	8
3.2	Granskning av kriterier för kattvänlig klinik	8
3.3	Enkätundersökning	8
3.3.1	Enkät till personal	9
3.3.2	Enkät till kattägare	9
3.3.3	Urval.....	9
3.3.4	Databearbetning	9
4	Resultat.....	10
4.1	Litteraturstudie	10
4.1.1	Transport av katt och att hantera en ny miljö.....	10
4.1.2	Klinikmiljö	10
4.1.3	Väntrum.....	11
4.1.4	Undersökning och hantering	11
4.1.5	Vårdavdelning	12
4.1.6	Djurhälsopersonalens kunskap.....	13
4.2	Resultat av enkät riktad till personal på veterinärkliniker	14
4.3	Resultat av enkät riktad till kattägare	15
5	Diskussion.....	17
5.1	Transport av katt.....	17
5.2	Klinikmiljö	17
5.3	Väntrum.....	18
5.4	Undersökning och hantering.....	19
5.5	Vårdavdelning	19
5.6	Djurhälsopersonalens kunskap	20
5.7	Möjliga förbättringsområden på ackrediterade kattvänliga kliniker.....	21
5.8	Studiens begränsningar.....	21
5.9	Bidrag till forskning och förslag på framtida studier.....	22
6	Slutsats	23
	Källförteckning	24

Abstract

Visiting the veterinary clinic is a stressful experience for many cats. In an effort to reduce stress associated with veterinary visits, scientists from International Society of Feline Medicine have created a concept called cat-friendly clinics. The accreditation programme has spread worldwide during the recent years, yet there is a lack of research on its efficacy. This study presents a review of current research related to the criteria and two surveys collecting opinions and experiences of cat-owners and veterinary staff from 14 cat friendly clinics in Sweden. Although few people responded to the surveys, results indicate that most cats experience stress on arrival to the clinic and in the waiting room. Cat-owners reported that most cats are stressed during examination and handling, however most veterinary staff reported this to be uncommon and that cat-friendly handling techniques has led to fewer cats being stressed. Regarding the criteria, some are well documented to reduce feline stress but further research is needed to fully explore the impact of cat-friendly clinic requirements. Both cat owners and veterinary staff wish for more knowledge on how cat owners can prepare or train cats for veterinary visits in order to reduce stress. However, the results should be interpreted carefully due to the low number of respondents. As this is a fairly new concept in feline veterinary care, more research is needed to assess the impact of cat-friendly clinic requirements on cat stress.

Populärvetenskaplig sammanfattning

Katten är ett av de vanligaste sällskapsdjuren i Sverige idag. De flesta måste någon gång besöka veterinären, men kattägare har rapporterat att veterinärbesök orsakar stress hos de flesta katter. I ett försök att minska stress hos katter i samband med veterinärbesök togs ett ackrediteringsprogram fram för att göra kliniker mer kattvänliga. Via detta program kan kliniker uppfylla ett antal kriterier och därefter ackrediteras som kattvänliga på tre olika nivåer: brons, silver och guld. I Sverige finns i dagsläget 20 kliniker på guld- eller silvernivå, men tyvärr inga studier som undersökt vilken effekt dessa anpassningar har på katters stressnivå vid veterinärbesök. Syftet med denna studie var att studera kriterierna för kattvänliga kliniker och undersöka om dessa åtgärder minskar stress hos katter i samband med veterinärbesök samt identifiera eventuella förbättringsområden. Kriterierna granskades mot aktuell forskning för att undersöka om det finns stöd för de åtgärder som krävs i samband med ackreditering. Dessutom utfördes två enkätstudier, en riktad till kattägare och en riktad till klinikpersonal, i syfte att ta reda på hur de båda grupperna upplever katters stressnivå i samband med besök på kattvänliga kliniker. Båda enkäterna skickades ut till samtliga ackrediterade kattvänliga kliniker i Sverige.

Resultaten visar att de flesta katter är stressade redan i samband med resan eller vid ankomst till kliniken, vilket stämmer överens med vad tidigare forskning visat. På kattvänliga kliniker måste kattpatienter hållas separat från hundar, både i väntrum och på vårdavdelning. Detta tycks, enligt tidigare forskning och denna studies enkätresultat, ha positiv effekt på katters stressnivå. Vid undersökning bör personal hantera katter utan att använda tvång, eftersom det kan orsaka stress hos katter. Även detta stöds i forskning och av personalenkäten i denna studie, däremot bedömde de flesta kattägare katterna som stressade i samband med hantering. Det finns flera områden som har potential att utvecklas enligt enkätresultaten. Det som framför allt efterfrågas är att kattägare ska få mer information om hur de kan träna eller förbereda sin katt inför veterinärbesök. I kriterierna för kattvänliga kliniker framgår att personal ska ge kattägare råd och tips om hur de kan transportera sin katt till kliniken så stressfritt som möjligt, men detta tycks inte vara tillräckligt att döma av enkätresultaten. Ett förslag på förbättring är att kriterierna utökas till att ställa krav på personalens kunskap inom kattetologi för att ge personalen verktyg att ge vetenskapligt baserade råd om hur kattägarna kan hjälpa sin katt på bästa sätt. På grund av låg svarsfrekvens var det inte möjligt att göra någon statistisk analys av enkätsvaren, och resultaten bör tolkas med försiktighet. Studien kan istället ses som en pilotstudie till vidare forskning inom området.

Introduktion

Ursprung och naturligt beteende

Den domesticerade katten (*Felis silvestris catus*) härstammar från den afrikanska vildkatten (*Felis silvestris libyca*) och tros ha sitt ursprung i området mellan Egypten och Turkiet, även kallat ”den bördiga halvmånen” (Driscoll *et al.*, 2007). Den afrikanska vildkatten lever solitärt, men under domesticeringsprocessen har det sociala beteendet förändrats och lett till att dagens tamkatt i vissa fall kan leva i hem tillsammans med både andra katter och djur av andra arter (Bradshaw, 2016). Förvildade tamkatter kan välja att leva i grupp om resurserna är tillräckliga, grupperna består då främst av honor och ungar (Yamane *et al.*, 1997; Bradshaw, 2016). Katter som är nära släkt eller har känt varandra länge kan komma bättre överens i hemmet och ägnar sig åt mer vänskapliga interaktioner som att tvätta varandra än de gör med obesläktade eller obekanta katter (Curtis *et al.*, 2003). Det är dock inte alla katter som accepterar att dela hem med andra katter, en enkätstudie av Levine *et al.* (2005) visade att det vid introduktion av ny katt i hemmet uppstår konflikter i nästan hälften av fallen.

Den afrikanska vildkatten är territoriell, men även detta är ett beteende som förändrats med domesticeringen och dagens tamkatt har utvecklat större tolerans för att dela eller ha överlappande revir (Recio & Seddon, 2013). För att undvika konfrontationer utnyttjar katter med överlappande revir ytor och resurser vid olika tidpunkter (Recio & Seddon, 2013). Hur stort reviret är och hur många katter som lever i området varierar beroende på säsong och tillgång till resurser som mat och jaktområden (Recio & Seddon, 2013). I en studie utförd av Loberg och Lundmark (2016) undersöktes hur sociala interaktioner mellan tamkatter som hölls inomhus i grupp påverkades av hur stor yta de hade tillgång till. I denna studie uppvisade katterna mer lekbeteenden och förflyttade sig mer mellan resurser när de hade tillgång till en större yta (4m² per katt) jämfört med mindre (1m² per katt).

Med ursprung i ett solitärt och territoriellt rovdjur är luktsinnet viktigt för tamkatter eftersom det tillåter kommunikation på stora avstånd (Brown & Bradshaw, 2014). Genom att lämna doftsignaler kan katter kommunicera att de rör sig i ett visst område och därmed undvika potentiellt kostsamma konfrontationer med andra katter (Brown & Bradshaw, 2014). Förutom att katter kan spåra byten med hjälp av sitt luktsinne kan de kommunicera med feromoner genom det vomeronasala organet som sitter i mun- och näshålan (Brown & Bradshaw, 2014). Katter kan sprida sin doft genom eliminering, klösande och att stryka sig mot ytor eller mot varandra (Rodan, 2010; Brown & Bradshaw, 2014).

På korta avstånd kommunicerar katter till stor del med hjälp av visuella signaler (Brown & Bradshaw, 2014). Genom subtila förändringar i tyngdpunkt, blickens fästpunkt och pupillstorlek eller mindre subtila signaler som rest ragg, höjd rygg och vikta öron kan katten tydligt signalera rädsla eller aggressivitet (Brown & Bradshaw, 2014). Katter kommunicerar även med ett flertal olika akustiska signaler gentemot människor, men katter emellan används vokalisering framför allt i sexuella och agonistiska interaktioner samt mellan moder och kattunge (Brown & Bradshaw, 2014).

Stress och rädsla

Stress är en reaktion på ett stimuli som upplevs som hotfullt och som leder till förändringar i individens fysiologi och beteende (McEwen, 2000). När en situation upplevs som hotfull aktiveras

responser i kroppen som förbereder individen att hantera situationen genom att fly, försvara sig eller frysa (Levine, 2008). Stressresponser inkluderar förhöjd puls, ökad andningsfrekvens, omfördelning av blodflöde och utsöndring av hormoner (Levine, 2008). Att utsättas för kortvarig stress är inte farligt för en frisk individ, men vid långvarigt eller tätt återkommande stresspåslag kan kroppen påverkas negativt och individens välfärd försämrans (Levine, 2008).

Vad som uppfattas som en hotfull situation varierar mellan individer och beror bland annat på genetik, tidigare erfarenheter och individens fysiska tillstånd eller hälsa (Levine, 2008). Hur individer hanterar situationer de upplever som hotfulla varierar och kan delas in i proaktiva och reaktiva responser (Koolhaas *et al.*, 1999). De två olika typerna av responser skiljer sig fysiologiskt och beteendemässigt från varandra. En proaktiv individ tycks tendera att gå i försvar medan en reaktiv individ tenderar att gömma sig eller förbli orörlig (Koolhaas *et al.*, 1999). Djur i fångenskap kan hantera stress bättre om miljön och rutinerna omkring dem är förutsägbara och de slipper utsättas för plötsliga eller oväntade stressorer (Morgan & Tromborg, 2007).

En stressad katt kan identifieras genom att observera aktivitetsnivå, vokalisering, ansiktsuttryck, hållning och kroppsposition (Kessler & Turner, 1997). Den kan ha låg kroppshållning, svansen intill kroppen och huvudet i höjd med kroppen eller lägre (Kessler & Turner, 1997). Att kroppen skakar och andningsfrekvensen är förhöjd är ytterligare tecken på rädsla samt om katten stryker omkring, försöker gömma sig eller är helt orörlig (Kessler & Turner, 1997). De ansiktsuttryck som avslöjar om katten är stressad enligt Kessler & Turner (1997) är vidöppna ögon, dilaterade pupiller, vikta öron och bakåtriktade morrhår. Kattens vokalisering kan också ge ledtrådar om stressnivå, till exempel morr, skrikande jamningar eller frånvaro av vokalisering (Kessler & Turner, 1997).

Stress hos katt i samband med veterinärbesök

Mariti *et al.* (2016) såg i en enkätundersökning riktad till italienska kattägare att de flesta bedömer katternas välfärd som försämrad i samband med veterinärbesök. I samma studie visades att de flesta katter börjar visa tecken på stress redan i samband med resan till kliniken och att färre än hälften av katterna återhämtat sig vid hemkomst. Andra situationer där djurägare bedömer kattens välfärd som negativt påverkad är i väntrummet, vid förflyttning från väntrum till konsultationsrum och på undersökningsbordet (Mariti *et al.*, 2016).

En aspekt av stress i samband med veterinärbesök är att det kan försvåra diagnosticering av sjukdomar, dels för att patienten kan vara svår att undersöka och dels på grund av de fysiologiska förändringar en stressrespons innebär. Genom att jämföra mätningar av fysiologiska parametrar hos friska katter utförda i hemmiljö med samma mätningar utförda i klinikmiljö visade Quimby *et al.* (2011) att katter har högre hjärt- och andningsfrekvens samt högre blodtryck i klinikmiljö än i hemmiljö. Även blodglukosnivåerna har visat sig vara högre hos katter vid undersökning på veterinärklinik än i hemmiljö (Nibblett *et al.*, 2015). Samma studie visade att katter försöker gömma sig i större utsträckning när de undersöks på en klinik än hemma, vilket går i linje med resultaten från Mariti *et al.* (2016) där de fann att 23% av katterna försökte gömma sig i samband med undersökningen.

Att bli inlagd på vårdavdelning är ytterligare en del av djursjukvården som kan orsaka stress hos katter (Zeiler *et al.*, 2014). Vid en beteendestudie på friska katter som togs in på vårdavdelning bedömdes stressnivåerna dag ett som medelhöga och katterna beskrevs då som tillbakadragna, spända och försiktiga (Zeiler *et al.*, 2014). Samma studie visade att de beteenden som indikerade stress avtog

med tiden samtidigt som aptit och användande av kattlådan ökade. Efter två dagar ansågs katterna ha anpassat sig till miljön, de beskrevs då som mer kontaktsökande, vänliga och självsäkra (Zeiler *et al.*, 2014). Att det tar minst två dagar för friska katter att vänja sig vid en ny miljö bekräftas av Stella *et al.* (2014).

Ackrediterade kattvänliga kliniker enligt ISFM:s standard

International Society of Feline Medicine (ISFM) lanserade konceptet Cat Friendly Clinic (CFC) år 2012 som uppföljning till en kampanj som drevs några år tidigare av Feline Advisory Bureau (FAB) (Sparkes, 2013). Målet är att minska stress och svårigheter i samband med veterinärbesök och att höja kvaliteten på vården (Sparkes, 2013).

Det som krävs av kliniker för att bli ackrediterade enligt ISFM:s standard är anpassningar inom flera områden: lokaler och miljö, attityd och bemötande av katter och deras ägare, rutiner, kunskap och fortbildning (ISFM, 2018; Sparkes, 2013). Det finns tre nivåer av ackreditering: brons, silver och guld (ISFM, 2018). Bronsnivån är grundstandarderna och det går därefter att utöka till silver- eller guldnivå genom att uppfylla ytterligare kriterier (ISFM, 2018).

En klinik som vill bli ackrediterad ansöker om medlemskap och utser en person som ansvarar för att kriterierna uppnås. Ingen extern kontroll utförs för att fastställa om kliniken uppnår kriterierna (Sparkes, 2013). Däremot kontaktas kliniken årligen för att förnya sin ackreditering och bekräfta att de fortfarande uppnår de kriterier som krävs (CFC, 2018). Att bli en ackrediterad kattvänlig klinik är kostnadsfritt, men det krävs att kliniken blir betalande medlem i ISFM (CFC, 2018).

ISFM:s standard för kattvänliga kliniker har spridits över stora delar av världen och finns i dagsläget i 31 länder (CFC, 2018). I Sverige finns 20 kliniker som är ackrediterade på silver- eller guldnivå (CFC, 2018), men inga studier som visar vilken effekt de har på katters stress vid veterinärbesök.

Syfte

Syftet med arbetet är att studera kriterierna för kattvänliga kliniker och undersöka om dessa åtgärder reducerar stress hos katter i samband med veterinärbesök, samt om arbetet med att minska stress hos katter även behöver fokuseras på ytterligare områden.

Frågeställningar

- Stämmer kriterierna för kattvänliga kliniker överens med aktuell forskning om katters beteende och stress i samband med veterinärbesök?
- Hur upplever kattägare besök på ackrediterade kattvänliga kliniker med avseende på deras katts stressnivå?
- Vilken effekt upplever personal på ackrediterade kattvänliga kliniker att anpassningarna till kattvänlig klinik haft på katternas stressnivå?
- Finns det områden där det krävs ytterligare anpassningar för att reducera stress hos katter, i så fall vilka?

Material och metod

Studien bestod av två delar där den första var en litteraturgenomgång och granskning av kriterierna för kattvänliga kliniker enligt ISFM:s internationella standard. Den andra delen bestod av två enkäter som riktade sig till personal respektive kattägare på ackrediterade kattvänliga kliniker i Sverige.

Litteraturstudie

Sveriges lantbruksuniversitets biblioteksdataas Primo användes vid litteratursökning. I söktjänsten skrevs följande ord i olika kombinationer: cat, feline, felis catus, behavior, behaviour, stress, stressor, fear, veterinary, clinic, cat-friendly. Artiklarna sorterades automatiskt efter relevans baserat på sökorden och endast vetenskapliga artiklar visades. I första hand valdes artiklar publicerade efter 2010 ut, men även några äldre publikationer har använts i de fall det saknas nyare forskningsresultat. Abstract och rubrik för de första 40 träffarna i varje sökning lästes igenom varpå de artiklar som primärt behandlade katter eller veterinärbesök valdes ut för granskning. Dessutom granskades artiklar som hittades genom att följa källhänvisningar och citeringar.

Granskning av kriterier för kattvänlig klinik

För att en klinik ska godkännas som kattvänlig klinik enligt ISFM:s internationella standard måste ett antal kriterier inom 13 områden uppfyllas (ISFM, 2018). I denna studie har kriteriegrupp 1-6 & 8 granskats, medan resterande sex kriteriegrupper uteslöts. De områden som granskats behandlar personalens kunskap, hantering av katter, kommunikation med djurägare, klinikmiljö, väntrum, konsultationer samt stationärvård. Inom kriteriegrupperna utfördes ytterligare urval genom att utelämna de krav som avser teknik, journalföring, medlemskap eller liknande. En mer detaljerad beskrivning av kriterierna som granskats återfinns i bilaga 1.

Enkätundersökning

För att besvara frågeställningarna om stress hos katter i samband med besök på ackrediterade kattvänliga kliniker utfördes en enkätstudie i två delar. Enkäterna riktade sig dels till personal och dels till kattägare vid 20 ackrediterade kattvänliga kliniker i Sverige under våren 2018. Frågorna

formulerades baserat på studiens frågeställningar och tidigare forskning. Enkäterna är inte validerade och testades inte innan utskick.

Enkät till personal

Enkäten utformades i webbverktyget Netigate och bestod av 8 frågor (bilaga 2). Inledningsvis presenterades en kort bakgrund om ämnet, studiens syfte och enkätens utformning varpå deltagarna fick lämna information om yrkeskategori och vilken klinik de tillhör. Personalen ombads gradera hur många katter som är stressade i olika klinikrelaterade situationer och vilken effekt de anser att olika kattvänliga anpassningar har haft på katters stressnivå. De fick även frågan om de anser att några ytterligare åtgärder behövs för att minska katters stress i samband med veterinärbesök, och i så fall inom vilka områden. Alla frågor var utformade som en- eller flervalsfrågor alternativt matris, i vissa frågor gavs möjlighet att lägga till ytterligare alternativ eller skriva en kommentar.

Enkät till kattägare

Enkäten utformades i Netigate på samma vis som den riktad till personal och bestod av 8 frågor (bilaga 3). Deltagarna ombads fylla i vilken veterinärklinik de besöker med sin katt och gradera kattens stressnivå i olika situationer som uppstår i samband med veterinärbesök. Även kattägarna fick besvara en fråga om vad de tror skulle kunna hjälpa katten att uppleva mindre stress i samband med veterinärbesök samt hur viktigt de tycker det är att kliniken de besöker är ackrediterad kattvänlig klinik. Alla frågor hade flera svarsalternativ, några var ja/nej-frågor, några skulle graderas på en skala (matris) och några var kryssfrågor med möjlighet att välja flera svar eller lägga till ytterligare alternativ.

Urval

Söktjänsten på CFC:s hemsida användes för att hitta ackrediterade kattvänliga kliniker i Sverige. De städer som sökningar utfördes på var: Stockholm, Uppsala, Göteborg, Malmö, Östersund och Umeå. Dessa sökningar gav 20 kliniker totalt, varav samtliga fick inbjudan att delta i enkätundersökningen via e-post. Inbjudan skickades ut till den mejladress som fanns listad på respektive hemsida för kontakt. Klinikerna ombads dela länken till enkäten för kattägare via sina sociala medier. Eftersom personalen på veterinärkliniken ser katter i olika situationer samt för att säkra en tillräcklig mängd svar riktade sig enkäten till alla oavsett yrkesroll. Efter en vecka skickades en påminnelse ut via mejl till klinikerna med ett färdigt förslag på text att publicera i sociala medier. Enkäterna fanns tillgängliga under 14 dagar, men på grund av tekniska problem fick 9 kliniker endast tillgång till dem under 10 dagar.

Databearbetning

Enkätsvaren sammanställdes och bearbetades separat i Microsoft Excel. Eftersom det inte samlades in data över vilka kriterier respektive klinik uppfyllt gjordes ingen indelning av resultaten efter ackrediteringsnivå. Data behandlades tillsammans oavsett om kliniken var ackrediterad på guld- eller silvernivå eftersom det inte gick att säkerställa exakt vilka kriterier respektive klinik hade uppnått. Det utfördes inga statistiska beräkningar på grund av den låga svarsfrekvensen, istället presenteras resultaten deskriptivt. Några frågor som besvarats med matris grupperades i kategorier för att tydliggöra resultaten. Figurer skapades i Microsoft Excel och tabeller i Microsoft Word. Fråga tre och fyra uteslöts ur båda enkäterna och de kliniker som inga svar samlats in från uteslöts vid analys.

Resultat

Litteraturstudie

Transport av katt och att hantera en ny miljö

En studie av Mariti *et al.* (2016) visade att de flesta kattägare bedömde kattens välfärd som negativt påverkad redan vid ankomst till kliniken, antingen i hemmet före avfärd, under resan eller när de gick in i väntrummet. Att katter kan uppleva transporten som aversiv bekräftas i en studie av Volk *et al.* (2011) som visade att flertalet kattägare undviker eller skjuter upp veterinärbesök på grund av kattens stress och att djurägarna upplevde katterna som rädda redan när de tog fram transportburen. Även studier utförda för att undersöka effekten av lugnande läkemedel inför veterinärbesök bekräftar att katter är stressade under resan till veterinärkliniken och att medicinering kan ha stressreducerande effekt (Stevens *et al.*, 2016; van Haaften *et al.*, 2017).

En anledning till att katter kan uppleva transport till kliniken som aversiv är att katten har lärt sig associera transportbur och resande med en tidigare negativ erfarenhet (Mariti *et al.*, 2016). Vid rädsla samlar individen information om omgivningen och situationen i syfte att undvika liknande situationer i framtiden (Cordero *et al.*, 2003). För att förebygga och lindra stress hos katt i samband med transport kan katten tränas att associera transportburen och bilresan med något positivt (Rodan, 2010; Gruen *et al.*, 2013).

För att bli en ackrediterad kattvänlig klinik ställs inga specifika krav gällande transport av katt, men personalen ska ge råd om lämpliga transportburar och hur resan kan underlättas samt tillhandahålla informationsblad till kattägare om detta (bilaga 1).

Klinikmiljö

I klinikmiljön finns flera faktorer som kan påverka katter negativt om de inte har möjlighet att ta sig därifrån eller hantera situationen på annat vis (Stella *et al.*, 2014). Exempel på sådana stressorer är ljud, ljus, doft och temperatur (Morgan & Tromborg, 2007). Temperaturen kan katter ges möjlighet att hantera om de får tillgång till bäddmaterial och isolerande underlag (Stella *et al.*, 2016). Att få möjlighet till termoreglering är viktigt eftersom katters termoneutrala zon ligger mellan 30-38°C, vilket är en högre temperatur än rumstemperaturen på de flesta ställen (National research council, 2006).

Utöver möjlighet till termoreglering är det viktigt att undvika aversiva doftintryck för att minimera stress hos katter (Stella & Buffington, 2014). Eftersom katter har ett väl utvecklat luktsinne kan de reagera starkt på lukter som är skarpa eller obekanta, till exempel rengöringsmedel, parfymer, citrusdoft och lukt av andra katter eller hundar (Stella & Buffington, 2014). Förutom doftintryck kan även ljud av andra katter eller hundar orsaka stress, liksom konstant ljud eller buller i miljön (Morgan & Tromborg, 2007). Stella & Buffington (2014) samt Stella *et al.* (2016) rekommenderar att katter hålls i en miljö där ljudnivån inte överstiger 60 dB.

För samtliga kattvänliga kliniker, oavsett ackrediteringsnivå krävs att lokalerna har god renlighet och hygien samt är bullerfria, fria från starka dofter, har lämplig ljussättning, temperatur (18-26°C) och ventilation (bilaga 1).

Väntrum

I väntrummet utsätts katten för okända ljud, nya dofter och visuell kontakt med andra djur, faktorer vilka samtliga kan trigga stressresponser hos katten (Rodan, 2010). Katter hålls oftast i sina transportburar, vissa anländer i koppel och vissa i djurägarens famn (Mariti *et al.*, 2016). I samma studie ansåg de flesta djurägare att katterna var rädda, irriterade eller aggressiva i väntrummet och rädda, nervösa eller aggressiva när de förflyttades från väntrum till undersökningsrum. Volk *et al.* (2011) visade att katter uppvisar tecken på stress i väntrummet, särskilt i närvaro av främmande hundar, vilket bekräftas av Mariti *et al.* (2016) som såg att kattägarna i 26% av fallen bedömde hundar som den primära stressorn i väntrummet. Hoffman *et al.* (2017) studerade hundars reaktioner på olika kattrelaterade stimuli: visuella, akustiska och kemiska. Det visade sig att hundar reagerar mest på akustiska stimuli från katt och att hundarna orienterar sig mot ljudet (Hoffman *et al.*, 2017).

Det är viktigt för katter att ha möjlighet att gömma sig när de upplever en situation som obehaglig (Vinke *et al.*, 2014). Att placera siktbarriärer mellan burar eller täcka dem med handdukar förespråkas av flera forskare samt att placera kattburar på upphöjda platser (Rodan *et al.*, 2011; Carney *et al.*, 2012; Herron & Shreyer, 2014; Lloyd, 2017).

Enligt ISFM:s krav för kattvänliga kliniker ska katter och kattägare ha tillgång till ett lämpligt väntrum med sittplatser. För att undvika direktkontakt och visuell kontakt mellan hundar och katter bör kliniken ha ett eget väntrum för katter, en avskild del i väntrummet enbart för katter eller tidpunkter då kliniken endast tar emot katter (bilaga 1). Klinikerna rekommenderas att ha upphöjda ytor för transportburar och barriärer mellan katter i väntrummet för att minimera visuell kontakt och smitta mellan katter (bilaga 1).

För ackreditering på silvernivå krävs ett separat väntrum för katter eller avskild del för katter i väntrummet (bilaga 1). På guld nivå krävs dessutom att katternas transportburar placeras över golvnivå och att det finns vertikala barriärer mellan transportburarna (bilaga 1).

Undersökning och hantering

Många katter är stressade i samband med undersökning och hantering vid veterinärbesök (Volk *et al.*, 2011; Mariti *et al.*, 2016). Mariti *et al.* (2016) såg i en omfattande enkätstudie att 56% av katterna var stressade men gick att undersöka, 23% försökte fly och 9% uppvisade aggressiva beteenden riktade mot veterinären.

Flertalet publicerade artiklar förespråkar hantering fri från tvång och fasthållande för att reducera stress, men det verkar i stor utsträckning vara baserat på erfarenheter snarare än experimentella studier. I dessa rekommenderas till exempel att låta katten gå ut ur buren självmant snarare än att lyfta ut den eller tippa buren (Rodan *et al.*, 2011). Att lyfta av toppen på buren och låta katten vara kvar i bottenlådan under undersökningen i de fall det är möjligt är ett annat förslag (Rodan *et al.*, 2011; Hargrave, 2015). Samma forskare menar att stress i samband med undersökning kan reduceras genom att ha halkfria bordsytor eller låta katten ligga på medhavd filt. Att katter tycker hantering är obehagligt kan bero på smärta eller fysiskt obehag, rädsla eller negativa erfarenheter sedan tidigare (Rodan, 2010; Herron & Shreyer, 2014). Därför förespråkas även att ha leksaker och godis tillgängligt i rummet för att ge katter möjlighet att få en positiv upplevelse hos kliniken och därmed förebygga uppkomst av stress (Rodan *et al.*, 2011; Herron & Shreyer, 2014).

I april 2018 publicerades en studie av Moody *et al.* där de jämförde katters respons på olika hanteringstekniker. De studerade 51 katthemskatter i två olika situationer: i den ena observerades katternas beteende i relation till en främmande person och i det andra försöket utfördes en iscensatt veterinärundersökning. Katterna hölls fast genom helkroppsfixering vilket innebar att katten låg på sidan med minimal möjlighet att röra sig, eller genom passiv hantering där de hölls fast med minimal ansträngning och därmed hade större rörelsefrihet och möjlighet att välja om de ville sitta, ligga eller stå. Resultaten visade att det var mer tidskrävande att helkroppsfixera katter och att dessa katter gjorde mer motstånd än katterna som hanterades passivt (Moody *et al.*, 2018). De katter som fixerades skiljde sig även från de passivt hanterade katterna gällande kroppsspråk och signaler: fler hade vikta öron, förstorade pupiller, ökad andningsfrekvens och slickade sig runt munnen (Moody *et al.* 2018). Samma forskare studerade katternas beteende direkt när undersökningen slutförts, och såg att katter som fixerats visade flyktbeteenden och lämnade bordet efter kortare tid än de som hanterats passivt.

För kattvänliga kliniker krävs att de utser en ”Cat Advocate” ur djurhjälsopersonalen som ansvarar för att alla kriterier för kattvänlig klinik uppnås och att riktlinjerna för kattvänlig hantering (Rodan *et al.*, 2011) och vård (Carney *et al.*, 2012) implementeras i verksamheten (bilaga 1).

All personal på kliniken måste bemöta katter med lugn och empati samt arbeta för att minimera stress under hantering, undersökningar och ingrepp (bilaga 1). De ska undvika att hantera eller hålla fast katter med tvång och de måste känna igen tecken på rädsla och ångest hos katter samt agera på lämpligt vis när sådana situationer uppstår (bilaga 1).

Undersökningsrum måste enligt ISFM:s kriterier för kattvänliga kliniker vara utrustade med halkfri bordsyta. Längden för en rutinkonsultation måste vara minst 10 minuter men längre tid rekommenderas (bilaga 1). För att ackrediteras på guldnivå krävs minst ett konsultationsrum avsett främst eller endast för katter och ett rutinbesök måste vara minst 15 minuter (bilaga 1).

Vårdavdelning

Buckley & Arrandale (2017) visade att katters stressnivåer i samband med stationärvård på veterinärklinik minskade signifikant när de fick tillgång till ett gömställe i buren. Samma effekt har synts vid forskning utförd på katter i kattstallmiljö eller laboratoriemiljö (Rochlitz, 2000; Vinke *et al.*, 2014). Ellis *et al.* (2017) utförde en studie för att undersöka vilka resurser eller berikningar katter visar preferens för när de flyttats till en ny miljö. Katterna placerades i burar med fem avdelningar som vardera innehöll en typ av berikning eller resurs: hylla, låda, leksak, kontrolldel (tom) och en central del med mat, vatten och kattlåda. När de studerade hur mycket tid katterna spenderade i respektive avdelning såg de att katterna spenderade mest tid i avdelningen där det fanns en låda att gömma sig i, men ingen signifikant skillnad gällande de andra avdelningarna (Ellis *et al.*, 2017).

I syfte att undersöka hur miljön i rummet och miljön i buren påverkar katters beteende och välfärd utförde Stella *et al.* (2014) en studie där friska katter studerades i inredda och icke inredda burar kombinerat med kontrollerad eller icke kontrollerad rumsmiljö. Kontrollerad rumsmiljö innebar att de utsattes för minimalt med störningar och oförutsägbara händelser medan icke kontrollerad rumsmiljö innebar att rutinerna var oförutsägbara och de utsattes för olika typer av störningar. Dessa störningar innebar högljudda konversationer, radio, hundskall, skrammel från burar och ljud av städutrustning. De inredda burarna gav katterna tillgång till gömställe och upphöjd sittplats. Resultatet visade att miljön i rummet och situationens förutsägbarhet verkar spela stor roll när det gäller katternas välmående vid burhållning (Stella *et al.* 2014). De såg bland annat att katter i kontrollerad rumsmiljö

återfick aptiten och började använda lådan snabbare, oavsett om de hölls i en inredd bur eller ej. De katter som hölls i inredda burar spenderade stor del av sin tid gömda eller på hyllan, och de som hölls i icke kontrollerad rumsmiljö gömde sig eller försökte gömma sig mer än de i den kontrollerade rumsmiljön (Stella *et al.* 2014).

Storleken på buren är en annan faktor som kan påverka katters stressnivå. Genom att jämföra cat-stress-score hos katter som hölls ensamma i burar om 1 m² med katter som hölls ensamma i burar om 0.7 m² såg Kessler & Turner (1999) en signifikant lägre stressnivå hos katter i den större buren jämfört med de i den mindre. Uetake *et al.* (2013) såg däremot inga skillnader i stressnivå hos katter som hölls i burar oavsett storlek från 0.56m² golvyta och 0.8m höjd till 1.65m² och 2.3m höjd. I studien av Uetake *et al.* (2013) observerades endast sex individer som vanligtvis hölls i grupp på kattstall, och de fungerade i studien som sin egen kontroll. Beteendeobservationerna på dessa katter visade att de var mindre aktiva och vilade mer när de hölls ensamma än i grupp.

För ackreditering på bronsnivå krävs inte att kliniken erbjuder stationärvård men om de gör det behöver minst kriterierna för silvernivå uppnås (bilaga 1). Burarnas golv får inte vara av galler eller transparenta och katterna får inte se varandra genom väggarna (bilaga 1). Burarna ska ha minst 0,27 m² golvyta och vara 39 cm höga för patienter som är inlagda upp till 24 timmar (bilaga 1). För patienter som vårdas under längre tid krävs 0,36 m² golvyta och 55 cm höjd (bilaga 1). I varje bur ska det finnas en kattlåda, bekväm liggplats, gömställe och flera leksaker som är av engångstyp eller lätta att rengöra (bilaga 1). Hundar och katter ska hållas så långt ifrån varandra som möjligt och med minimal visuell kontakt (bilaga 1).

Ackreditering på guldnivå kräver att kliniken har en vårdavdelning avsedd endast för katter med möjlighet att lägga in patienter för kortare eller längre perioder av vård (bilaga 1). Kattavdelningen måste vara fysiskt separerad från avdelning med hundar (bilaga 1). Burarna måste ha minst 0,36 m² golvyta och vara 55 cm höga för patienter som är inlagda mindre än 24 timmar, och minst 0,63 m² golvyta och vara 55 cm höga för patienter som är inlagda längre tid än 24 timmar (bilaga 1). Katter som är inlagda mer än 24 timmar måste ha möjlighet att placera sig högt i buren, t ex på en hylla eller låda (bilaga 1).

Djurhälsopersonalens kunskap

I en studie utförd i Norge och på Island såg Lund *et al.* (2009) att en majoritet av hundägare hade valt att vända sig till veterinärer i första hand för att få hjälp med beteenderelaterade problem. Dock såg Calder *et al.* (2017) att veterinärstudenter i slutet av sin utbildning inte kände sig redo att upptäcka, förebygga, diagnosticera, behandla eller utbilda djurägare om beteenderelaterade problem. Ämnet ansågs dock vara viktigt, och veterinärstudenterna tyckte att utbildningen borde förbereda dem att arbeta kliniskt med djurs beteende. I en studie av Da Graça Pereira *et al.* (2014) undersöktes om det fanns några skillnader i kunskap om katters beteende mellan kattägare, veterinärer och djursjukskötare. Det visade sig att de olika grupperna har ungefär lika stor kunskap om katters beteende generellt sett, men att veterinärer har större kunskap om katters eliminationsbeteenden. Författarna såg även att veterinärer som själva var kattägare hade signifikant mer kunskap om stress hos katter än de veterinärer som inte levt med katt.

Oavsett ackrediteringsnivå krävs att veterinärer ska fortbilda sig minst 35 timmar per år varav 10 timmar kan vara personliga studier i form av att läsa böcker eller texter på internet (bilaga 1). Djursjukskötare bör ägna minst 15 timmar per år åt fortbildning varav 5 kan vara personliga studier (bilaga 1). Fortbildningen bör innehålla en lämplig mängd kirurgi och medicin för katt och föreslås genomföras i form av konferenser eller seminarier (bilaga 1).

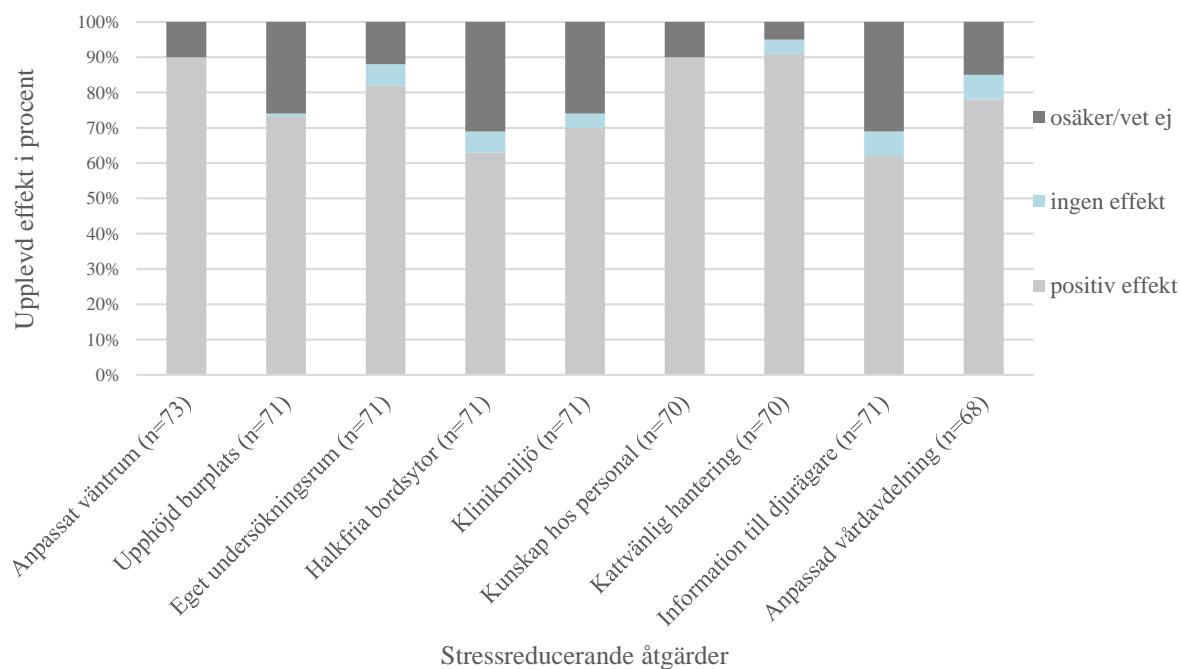
Resultat av enkät riktad till personal på veterinärkliniker

Enkäten besvarades av personal på 14 av de tillfrågade klinikerna, varav 9 var ackrediterade på guldnivå och fem var ackrediterade på silvernivå (tabell 1). Det fanns inga kliniker som var ackrediterade på bronsnivå. Det totala antalet respondenter var 98, men alla besvarade inte samtliga frågor.

Tabell 1. Det totala antalet respondenter (n=98) fördelat på yrkesgrupp och ackrediteringsnivå.

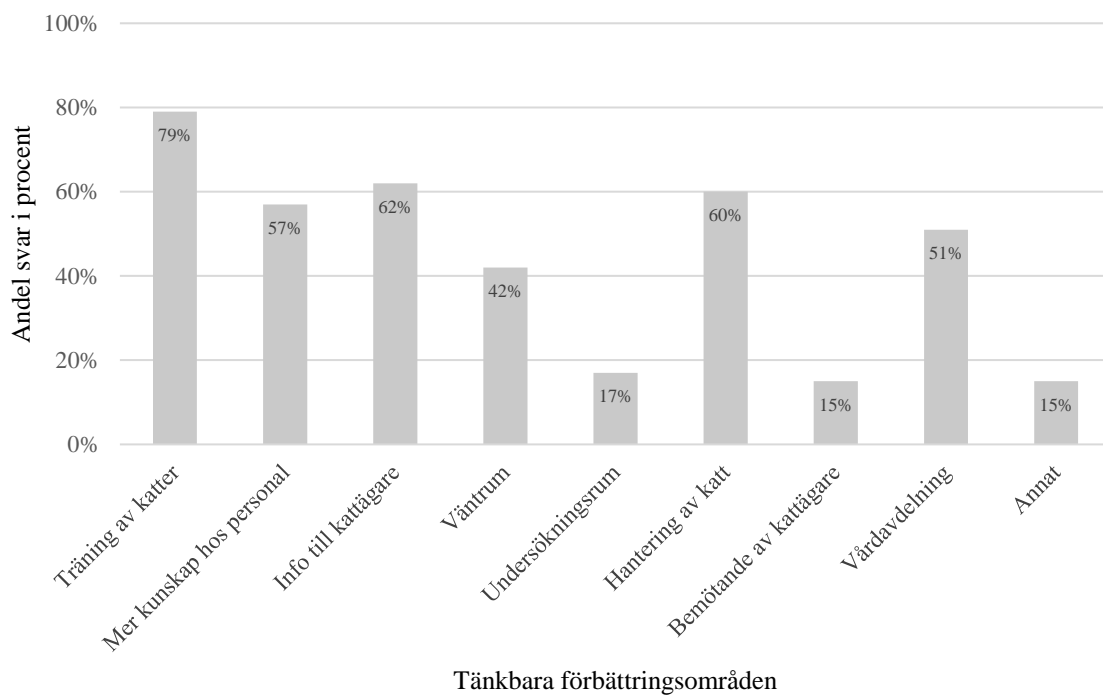
	Leg. Vet.	Leg. Dss.	Djurvårdare	Receptionist	Annat	Totalt
Guld	25	21	10	4	4	64
Silver	13	6	12	1	2	34
Totalt	38	27	22	5	6	98

Av personalen som svarade ansåg 52% att det är vanligt eller mycket vanligt att katter är stressade vid ankomst till kliniken, 53% att det är vanligt eller mycket vanligt att katter är stressade i väntrummet, 34% i undersökningsrummet, 34% vid undersökning/behandling och 27% på vårdavdelning. De flesta ansåg att samtliga åtgärder anknytta till ackrediteringen haft positiv effekt på katternas stressnivå (figur 1).

Figur 1. Klinikpersonalens bedömning av vilken effekt de olika åtgärderna haft på katternas stressnivå. Antalet svar (n) skiljer sig mellan frågorna eftersom det inte var obligatoriskt att svara på dessa.

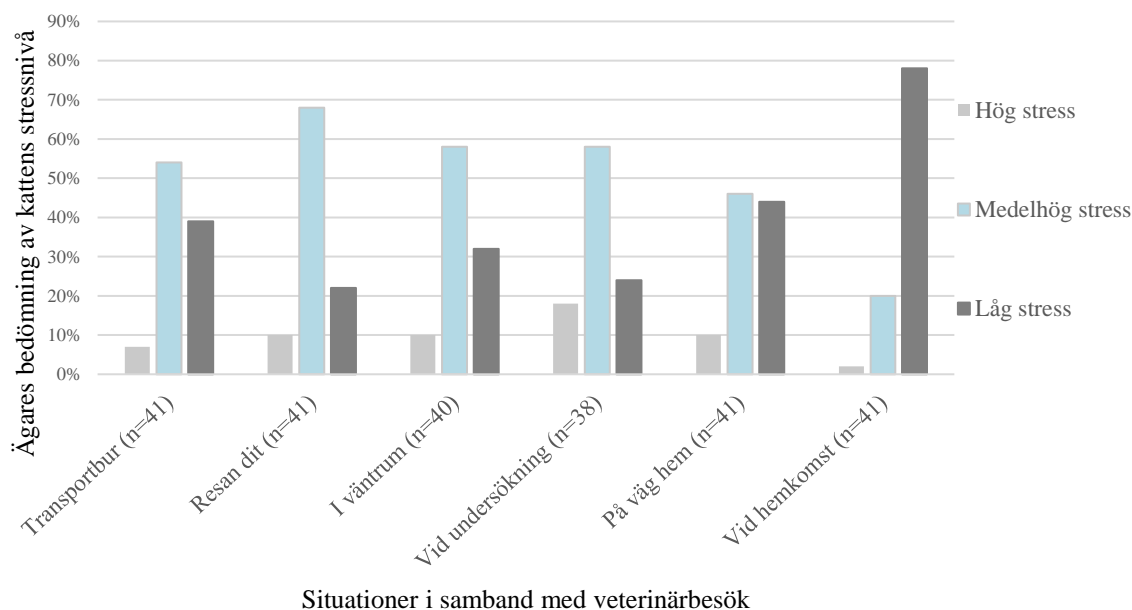
Av de i personalen som svarade på enkäten ansåg 68% att ytterligare åtgärder behövs för att minska stress hos katter, 16% att inga ytterligare åtgärder behövs och 16% valde alternativet osäker/vet ej. Önskvärda åtgärder för att ytterligare minska stress hos katter i samband med veterinärbesök illustreras i figur 2. Deltagarna kunde välja flera svarsalternativ. Bland fritextsvaren fanns förslag om att förbättra ljudisolerings, förkorta väntetider och att ha fler rum avsedda för endast katter.

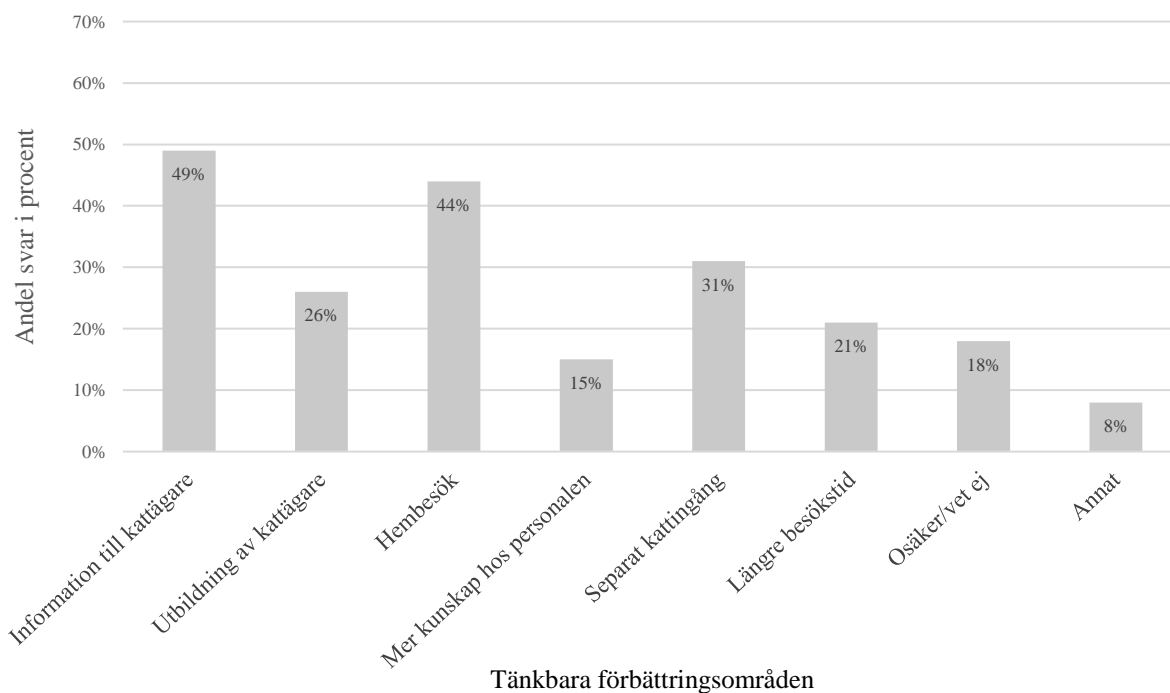
Figur 2. I enkäten ombads personalen att markera vilka områden eller situationer som skulle behöva ytterligare förbättring. Frågan var inte obligatorisk och respondenterna kunde välja flera alternativ. I figuren anges andel respondenter (n=70) som markerade respektive alternativ.

Resultat av enkät riktad till kattägare

Åtta av de inbjudna klinikerna fanns representerade bland svar från kattägare och det totala antalet svar var 46. Av dessa ansåg 71% att det är mycket viktigt eller ganska viktigt att den klinik de besöker är ackrediterad kattvänlig klinik och 19% uppgav att de tränat sin katt inför veterinärbesök genom hanteringsträning eller miljöträning. Av kattägarna uppgav 61% att de upplever sin katt som stressad i samband med veterinärbesök. Enligt kattägarnas bedömning var katternas stressnivå högst i samband med resan dit, då 78% bedömde stressnivån som medelhög eller hög, se figur 3.

Figur 3. Kattägares bedömning av stress hos deras katter i sju olika situationer som uppstår i samband med veterinärbesök.

Figur 4. I enkäten ombads kattägare att markera vilka områden eller situationer som skulle behöva ytterligare förbättring. Frågan var inte obligatorisk och respondenterna kunde välja flera alternativ. I figuren anges andel respondenter (n=39) som markerade respektive alternativ.

Mer information till kattägare om hur de kan förbereda sina katter inför veterinärbesöket önskades av 49% av respondenterna och 44% önskade hembesök. 26% önskade kurser eller annan utbildning för att lära sig mer om katters beteende och kattvänlig hantering (figur 4).

Diskussion

Studien syftade till att undersöka om de krav som ställs på ackrediterade kattvänliga kliniker har stöd i litteraturen och om åtgärderna leder till minskad stress hos katter i samband med veterinärbesök.

Transport av katt

Resultaten i enkätstudien riktad till kattägare visade att de flesta bedömde sin katts stressnivå som medelhög eller hög i samband med resan till kliniken, vilket överensstämmer med resultat funna av Mariti *et al.* (2016). Däremot skiljer sig studierna åt gällande katters stress vid hemkomst, enligt resultaten från Mariti *et al.* (2016) visade de flesta katterna tecken på stress när de kom hem medan kattägarna i denna studie bedömde sin katts stressnivå vid hemkomst som låg i de flesta fall. När personalen tillfrågades om katters stress vid ankomst till kliniken ansåg hälften av de som deltog i denna enkätstudie att det är vanligt eller mycket vanligt att katter är stressade då de anländer. Trots att båda är enkätstudier skiljer de sig i utförande, i studien av Mariti *et al.* (2016) ombads kattägarna att beskriva kattens beteende i olika situationer genom att välja beteenden från en lista och svaren tolkades sedan av forskarna. Enkäten i denna studie hade en annan design som baserades på att djurägarna själva gjorde en tolkning av kattens beteende och därefter ombads gradera dess stressnivå.

Det finns inga särskilda krav på ackrediterade kattvänliga kliniker angående transport av katt mer än att personalen förväntas ge råd och tips till kattägare om hur de bäst transporterar sin katt till kliniken utifrån material som tillhandahålls av ISFM. Att minimera stress hos sin katt i samband med transport är i första hand kattägarens ansvar, men det kan sannolikt vara till hjälp att få stöd av kunnig personal under träning. Att många katter upplevs som stressade i samband med transport kan vara en indikation på att informationen inte når fram, är otillräcklig, att kattägarna är osäkra på hur de ska gå tillväga eller av någon annan anledning inte följer de råd som ges. Gruen *et al.* (2013) publicerade en beskrivning av hur de tränade laboratoriekatter till att frivilligt gå in i en transportbur, bli förflyttade och hanterade. Det var ingen experimentell studie och kontrollgrupp saknades, men författarna beskriver tillvägagångssättet och menar att samtliga katter som ingick i programmet hade skapat en positiv association till transportburen och att bli hanterad efter en till tre veckor (Gruen *et al.*, 2013). Samma författare betonade vikten av att anpassa träningsprogrammet efter varje individ och att vara observant på kattens beteende för att lyckas med träningen. Detta belyser behovet av att ha personal med kompetens inom kattetologi för att kunna ge korrekta råd till djurägare.

Klinikmiljö

ISFM:s krav på ackrediterade kattvänliga kliniker gällande belysning, ljudmiljö, temperatur och dofter stöds i forskning som visat att aversiva sinnesintryck kan orsaka stress hos katter om de inte har möjlighet att fly eller på annat sätt hantera situationen (Morgan & Tromborg, 2007). I kriterierna för ackrediterade kattvänliga kliniker saknas dock specificering av vad som menas med ”lämplig” belysning, vilken ljudnivå som är acceptabel eller optimal samt vilka dofter som bör undvikas. Några forskare har rekommenderat att katter ska hållas i en miljö där ljudnivån är högst 60 dB (Stella & Buffington., 2014; Stella & Croney, 2016).

En utveckling av kriterierna där det specificeras att ljudnivån ska hållas så låg som möjligt i de utrymmen där katter vistas och att den högsta rekommenderade ljudnivån är 60 dB hade kunnat göra det tydligare vad som gäller och lättare för kliniken att anpassa ljudmiljön. Genom att specificera kriterierna får klinikerna något konkret att förhålla sig till och bättre möjlighet att bedöma om de lever upp till de krav som ställs för respektive ackrediteringsnivå.

Väntrum

På samtliga nivåer av ackreditering krävs det att katter separeras från hundar i väntrummet, antingen genom fysisk barriär, eget rum eller tider då endast katter bokas in (bilaga 1). Mariti *et al.* (2016) fann att 33% av kattägarna upplevde att katterna var rädda för alla andra djur i väntrummet och 26% att katterna var specifikt rädda för hundar. Att hundar är en stressor för många katter bekräftas av Volk *et al.* (2011).

Av kattägarna som deltog i denna studie bedömde de flesta stressnivån hos sina katter som medelhög eller hög i väntrummet. Resultaten stämmer överens med de funna av Mariti *et al.* (2016), de visade att en majoritet av kattägarna bedömer sina katter som rädda, irriterade eller aggressiva i väntrummet. Studien av Mariti *et al.* (2016) var dock inte riktad mot kattvänliga kliniker utan hade ett mer generellt urval. Personalen på de kattvänliga kliniker som svarat på denna enkät anser att anpassade väntrum har haft mycket god effekt och lett till att färre katter är stressade. Det tycks dock ändå, enligt hälften av de som besvarade personalenkäten, vara vanligt eller mycket vanligt att katter är stressade i väntrummet. Personalen ombads inte avgöra hur höga stressnivåer katterna har, vilket kan vara en felkälla i dessa resultat eftersom det är rimligt att katter som tas till en ny miljö och dessutom är sjuka eller skadade uppvisar stressrelaterade beteenden i någon mån.

Att ha upphöjda platser för burar och siktbarriärer mellan dem är en rekommendation på brons- och silvernivå och ett krav på guldnivå (bilaga 1). När katter upplever en situation som obehaglig är det viktigt att de har möjlighet att gömma sig (Vinke *et al.*, 2014). Ellis *et al.* (2017) visade att katter som har tillgång till gömställe utnyttjar detta i hög grad då de befinner sig i en ny miljö, och att gömställe tycks vara viktigare än hylla. Med siktbarriärer är det möjligt att katter känner sig tryggare då buren kan fungera som ett gömställe. När hundar hör katter som vokaliserar tenderar de att orientera sig mot ljudkällan (Hoffman *et al.*, 2017). Att placera burarna på hyllor och att täcka buren kan eventuellt förebygga den stress som kan uppstå hos katter då nyfikna hundar kommer för nära buren.

Trots att det finns mycket som tyder på att separata väntrum och upphöjda burplatser skulle kunna ha positiv effekt och leda till att katter upplever mindre stress i väntrummen är det inget som undersökts experimentellt. Det är möjligt att väntrumets utformning kan spela roll, till exempel kanske den stressreducerande effekten av ett separat kattväntrum minskar om katterna behöver passera ett väntrum med hundar för att nå konsultationsrummet.

Undersökning och hantering

I kriterierna för kattvänliga kliniker finns inte så många specifikationer för vad som krävs gällande hantering av katter på klinik (bilaga 1). Istället är det ett krav att personalen följer riktlinjerna för hantering och vård av katter (Rodan *et al.*, 2011; Carney *et al.*, 2012). Dessa riktlinjer har dock inte undersökts i detta arbete. Det som specificeras i kriterierna är att personalen inte ska använda tvång vid hantering, något som bekräftas i en nyligen publicerad studie av Moody *et al.* (2018). De visade att det tar längre tid att fixera katter än att hantera dem med mjukare metoder och att katterna visar mer motstånd och tecken på stress då de hålls fast hårt.

Personalenkäten i denna studie visade att 34% av personalen bedömde det som vanligt eller mycket vanligt att katter är stressade i samband med undersökning eller behandling men de flesta (91%) ansåg att kattvänlig hantering enligt ISFM:s riktlinjer haft positiv effekt på katternas stressnivå. Den enkät som riktade sig till kattägare visade att de flesta bedömde katternas stressnivå som medelhög eller hög i samband med undersökning. Kattägarnas bedömning av stress vid undersökning går i linje med de resultat som publicerades av Mariti *et al.* (2016) i vilken endast 15% av katterna var lugna vid undersökningen. Med tanke på att Mariti *et al.* (2016) riktade sig till ett bredare urval av kattägare istället för endast de som väljer kattvänliga kliniker är skillnaden mellan resultaten förvånansvärt liten. Skillnaderna skulle kunna förklaras med att personer som har mycket stressade katter eventuellt väljer att besöka kattvänliga kliniker i högre utsträckning eller att svaren är missvisande på grund av det låga antalet respondenter. Eftersom personalen inte ombads gradera katternas stressnivå utan endast besvara hur vanligt det var att katter uppvisade tecken på stress är det svårt att jämföra resultaten från de båda enkäterna i denna studie.

Enligt ISFM:s kriterier för kattvänliga kliniker är det ett krav att rutinkonsultationer har en tidsram på minst 10 minuter, för guldnivå krävs 15 minuter. Ingen forskning har, mig veterligen, publicerats på rekommenderad tidslängd för veterinärundersökning och det är oklart vad denna tidsangivelse är baserad på. Att ha möjlighet till längre tid vid undersökningar skulle kunna minska risken för hårdhänt hantering och ge utrymme för användandet av positiva metoder och frivillig hantering. Detta är dock inte fastställt och kräver vidare forskning.

Vårdavdelning

Minimikravet för burstorlek på ackrediterade kattvänliga kliniker varierar mellan 0.27 m² och 0.63 m² i golvyta och 39-55 cm höjd beroende på ackrediteringsnivå och hur länge katten stannar på vårdavdelningen (bilaga 1). Under arbetet med denna granskning har jag inte funnit några studier som anger rekommenderade mått för hållande av katt i bur under kortare perioder. Däremot finns forskning som visat att katter som hålls ensamma i burar på 0.7 m² yta är mer stressade än katter som hålls på 1 m² (Kessler & Turner, 1999). Uetake *et al.* (2013) såg ingen skillnad i stressnivå hos katterna då olika burstorlekar jämfördes. I den studien observerades dock endast sex individer som vanligtvis hölls i grupp på kattstall, vilket gör resultatet svårt att tolka som representativt för en större population.

På silvernivå och är det ett krav att burarna är inredda med bland annat gömställe och leksaker, en ackreditering på guldnivå kräver dessutom en upphöjd plats i buren (bilaga 1). Att det är viktigt för katter med ett gömställe för att hantera stress när de hålls i bur har visats i flera studier (Rochlitz, 2000; Vinke *et al.*, 2014; Buckley & Arrandale, 2017). När katter flyttas till en ny miljö och hålls i bur tillbringar de mest tid vid gömstället, vilket tyder på att det är en viktig resurs för dem (Ellis *et al.*, 2017). Sammantaget visar dessa resultat att det finns en stressreducerande effekt av att ge katter möjlighet att gömma sig i en situation som upplevs som obehaglig, till exempel vid vård på vårdavdelning. Att reducera stress för katter som vistas på vårdavdelning är viktigt för att de inte ska utsättas för långvarig eller upprepad stress som kan ha negativ påverkan på välfärden.

Hur viktigt det är med leksaker och hylla när katter hålls i en ny miljö i bur tycks inte vara fastställt. Däremot visade Stella *et al.* (2014) att katter som togs om hand enligt fasta rutiner och inte utsattes för oförutsägbara stressorer var mindre stressade och återhämtade sig snabbare från miljöombytet än kontrollgruppen oavsett om buren var inredd eller ej. Dessa resultat tyder på att stress hos katter på vårdavdelningen skulle kunna reduceras genom att minimera störningar i rummet där burarna är placerade och att personalen följer samma rutiner när det gäller till exempel utfodring, rengöring och hantering. Att hålla en lugn miljö i rummet där katterna vistas och minimera antalet stressorer kan även göras genom att hålla katter och hundar separat. Detta är ett av kriterierna som ställs på kattvänliga kliniker (bilaga 1) och kan, baserat på studien av Stella *et al.* (2014) antas ha en stressreducerande effekt i samband med stationärvård på veterinärklinik.

Personalen i den utförda enkätstudien ansåg att åtgärderna på vårdavdelningen haft positiv effekt på kattarnas stressnivå och endast 27% bedömde det som vanligt eller mycket vanligt att inelligande katter var stressade. De fick dock ingen fråga om hur stora burar katterna hölls i, vad de hade för rutiner på vårdavdelningen eller om katterna hölls i ett rum separat från hundarna vilket hade kunnat tillföra intressant information vid tolkning av resultaten.

Djurhälsopersonalens kunskap

Det är ett krav för kattvänliga kliniker, oavsett ackrediteringsnivå, att djurhälsopersonalen ägnar ett visst antal timmar per år åt fortbildning där kattkirurgi- och medicin bör ingå (bilaga 1). Det är dock inte förtydligt i kriterierna om personalen behöver någon specifik kunskap eller utbildning om katters beteende. Djurägare tycks förvänta sig att personal på veterinärklinik besitter kunskap om djurs beteende (Lund *et al.*, 2009), men Da Graça Pereira *et al.* (2014) visade att kattägare, veterinärer och djursjukskötare har ungefär lika stor kunskap om katters beteende. Personalen på de ackrediterade kattvänliga kliniker som deltog i denna studie ansåg att deras fördjupade kunskaper om katters beteende och behov haft positiv effekt på kattarnas stressnivå (90%).

Att det finns kompetens inom etologi hos personalen kan anses som en grundläggande förutsättning för att tillgodose katterna en miljö och hantering som är anpassad för arten. Det är även relevant för att förstå varför kliniken utför specifika anpassningar eller åtgärder och för att kunna utvärdera om dessa har effekt eller vad som kan vara orsaken till att det inte tycks ha effekt. I den utförda enkätstudien ställdes inga frågor till personalen om var deras kunskap var inhämtad och på vilken

nivå, något som hade varit intressant att undersöka i framtiden. Sammantaget visar den forskning som finns om djurhälsopersonalens kunskap inom etologi att det är en kompetens som till stor del saknas och ett område med stora möjligheter till förbättring i syfte att minska stress hos katter vid veterinärbesök.

Möjliga förbättringsområden på ackrediterade kattvänliga kliniker

De flesta, både personal och kattägare, ansåg att det finns flera områden som skulle kunna förbättras för att ytterligare minska stress hos katter i samband med veterinärbesök. Personalen anser att kattägare behöver träna eller förbereda sin katt i större utsträckning inför besöken, och kattägarna anser att de behöver få mer information om hur de kan göra detta. Personalen håller, enligt enkätresultaten, med om att djurägare behöver få mer information men anser även att personalen behöver mer kunskap och utveckling inom katters beteende och hantering av katt. Dessa resultat tyder på att den information som kattägare förväntas få i samband med besök på en ackrediterad kattvänlig klinik inte når ut som tänkt. Kanske behöver personalen dessutom ytterligare utbildning i katters beteende för att känna sig trygga med att ge den typen av råd. Detta skulle kunna göras genom att lägga till kattetologi i kraven för vad som ska ingå i fortbildningen för personal på ackrediterade kattvänliga kliniker. Att erbjuda föreläsningar eller workshops i hur djurägare kan förbereda sin katt och på så vis göra informationen mer användbar kanske kunde hjälpa klinikpersonalen att nå ut till kattägare på ett mer effektivt sätt.

Resultaten visar även att flera kattägare önskar möjlighet till hembesök för att minska den stress som uppstår i samband med veterinärbesök. Med tanke på hur många katter som är stressade när de tas till veterinären är detta ett alternativ som skulle kunna minska den negativa påverkan av välfärd som ett veterinärbesök tycks innebära och som dessutom har stöd i forskning (Quimby *et al.*, 2011; Nibblett *et al.*, 2015).

Studiens begränsningar

Studien har endast granskat delar av kriterierna för ackrediterade kattvänliga kliniker, vilket gör det omöjligt att uttala sig om konceptet som helhet. Alla kliniker som gick att hitta via den internationella webbsidan för kattvänliga kliniker (CFC, 2018) bjöds in att delta i studien, men det finns inga garantier för att samtliga kommit med i sökningen.

Det låga antalet respondenter i enkäterna gör att resultaten inte med säkerhet kan anses som representativa för en större population. Att så få personer deltog i enkäten riktad till kattägare kan bero på hur den distribuerades. Ingen data samlades in över hur eller om klinikerna i studien valde att sprida enkäten via sina sociala medier, och frånvaron av svar från majoriteten av klinikernas kattägare tyder på att enkäten inte nått ut som önskat. Att erbjuda kattägare att fylla i enkäten i väntrummet hade kunnat generera fler svar, eller att engagera klinikerna ytterligare i att delta aktivt i insamlandet av svar. Gällande enkäten riktad till personalen var deltagandet något högre, men majoriteten av svar kom från ett fåtal kliniker. Kanske beror även detta på hur distributionen skedde, möjligtvis hade klinikerna behövt påminnelse via telefon eller längre tid för att få fler att lämna in svar. Nio av klinikerna som deltog fick endast tillgång till enkäten under 10 dagar istället för 14 som planerat, vilket kan ha bidragit till det låga svarsdeltagandet.

I enkäten riktad till personal gjordes ett försök att jämföra deras upplevelse av katters stress innan ackreditering och i dagsläget. Detta visade sig fungera dåligt då de flesta valde svarsalternativet ”osäker/vet ej” när de skulle svara på hur det var tidigare. Att ackreditera kliniken sker förmodligen gradvis och det kan således vara svårt att avgöra vad som är före och efter. Frågan går inte heller att besvara med något annat alternativ om personen inte arbetade på kliniken före certifiering. För att jämföra ackrediterade kattvänliga kliniker med kliniker som inte är ackrediterade är det nödvändigt med en annan studiedesign, till exempel fallstudie med beteendeobservationer.

Vid databearbetning visade det sig att flera frågor i enkäten var formulerade på ett sådant sätt att svaren var svåra att tolka eller inte relevanta för frågeställningarna och därför fick uteslutas. Genom att testa enkäterna i förväg hade detta misstag kunnat undvikas.

Litteraturöversikten baserades på vetenskapliga artiklar utifrån ett antal förvalda sökord och genom att följa källhänvisningar i de funna artiklarna. Sökningarna genererade ett antal artiklar som verkade baseras på klinisk erfarenhet snarare än experimentella studier. En del artiklar som var återkommande i ämnet var författade av personer i anslutning till ISFM och många påståenden saknade underlag eller hänvisning till tidigare forskning. Flera studier som använts i litteraturgranskningen är utförda på friska katter och det är möjligt att resultaten inte överensstämmer med hur sjuka katter hade reagerat på samma situationer.

Bidrag till forskning och förslag på framtida studier

Att studera stress hos katter i samband med veterinärbesök är viktigt både ur ett välfärdsperspektiv och ur ett hållbarhetsperspektiv. Med ökad kunskap om katters beteende och hur stress kan förebyggas och lindras kan katter ges möjlighet till bättre vård, vilket kan ha en positiv effekt på den individuella kattens välfärd. Vidare kan denna kunskap bidra till en större förståelse för hur miljön kan användas för att reducera stress och därmed bidra till ett minskat användande av läkemedel i sederande syfte.

Förhoppningen med denna studie är att ge en vetenskapligt baserad och verklighetsanknuten bild av hur ackrediterade kattvänliga kliniker lyckas med målsättningen att minska stress hos katter i samband med veterinärbesök. Att anpassa kliniker enligt detta koncept är relativt nytt och det saknas i dagsläget studier på vilka konsekvenser och effekter det har på katters stress. De enkätundersökningar som utfördes i denna studie hade låg svarsfrekvens och resultaten bör tolkas med försiktighet, men resultaten tyder på att det finns potential att utveckla kattvänlig djursjukvård till att ytterligare reducera stress hos katter.

Framtida studier bör använda andra metoder för att på ett objektivt sätt kunna bedöma stress hos katter i klinikmiljö, till exempel genom beteendeobservation. Detta har, mig veterligen, inte utförts på ackrediterade kattvänliga kliniker och förhoppningsvis kan denna studie fungera som inspiration till sådan forskning. För att studera effekterna av anpassningarna hade det varit intressant med en studie som utförde beteendeobservationer på en klinik innan de genomgick en ackreditering och på samma klinik efter ackreditering.

Flera av ISFM:s kriterier för kattvänliga kliniker saknar i dagsläget bevisad effekt på katters stressnivå. Det hade till exempel varit intressant att undersöka hur katter reagerar på olika typer av underlag för att se om halkfria ytor är ett tillräckligt krav för att reducera stress i samband med undersökning. En annan aspekt som kräver ytterligare forskning är hur lång tid som rekommenderas för att utföra en rutinundersökning under användande av kattvänliga hanteringsmetoder enligt ISFM:s riktlinjer. Vidare bör behovet av etologisk kompetens på kliniker undersökas närmare.

Slutsats

De kriterier för ackrediterade kattvänliga kliniker som studerats inom ramarna för denna studie har potential att minska stress hos katter i samband med veterinärbesök. Det finns dock flera områden där kriterierna skulle kunna utvecklas och specificeras, till exempel när det gäller klinikmiljö och kunskap hos personal. Enligt enkätresultaten upplever många kattägare sina katter som stressade i flera situationer i samband med veterinärbesök trots att de besöker en kattvänlig klinik. Personalen på kattvänliga kliniker anser att det är vanligt eller mycket vanligt att katter är stressade vid ankomst till kliniken och i väntrummet. Dock anser personalen att samtliga anpassningar till kattvänlig klinik haft positiv effekt och lett till att färre katter är stressade. Både personal och kattägare önskar ytterligare förbättring inom ett flertal områden. Ett sådant område är kunskap hos kattägare i hur de kan träna eller förbereda sin katt inför veterinärbesök, något som efterfrågades av både personal och kattägare. En brist i kriterierna är att det inte specificeras vilka kunskaper personalen behöver om katters behov och beteende, något som denna studie föreslår en ändring av och som skulle kunna leda till att personalen har bättre förutsättningar att ge korrekta råd till kattägare som vill förbereda sin katt inför veterinärbesök.

Tack

Jag vill rikta ett stort tack alla kattägare och klinikpersonal som deltagit i studien genom att skicka in enkätsvar. Tack även till min handledare, Christina Lindqvist, för stöd, vägledning och intressanta diskussioner under arbetets gång. Linn, tack för att du engagerat dig i uppsatsen och alltid kommit med värdefull input och kloka ord när jag behövt det som mest, och Erika för givande samtal och stunder med många skratt. Tack Bonny, min mentor, som hjälpt mig under en stor del av utbildningen med att planera och strukturera mina studier. Utan dig hade jag inte kommit så här långt. Och såklart, tack till min flickvän, min familj och mina vänner för att ni stöttat mig på alla sätt och tålmodigt lyssnat när jag tjatat om katter.

Källförteckning

- Bradshaw, J. 2016. Sociality in cats: a comparative review. *Journal of veterinary behavior*. 11, 113-124.
- Brown, S.L. & Bradshaw, J.W.S. 2014. Communication in the domestic cat: within- and between-species. I: The domestic cat, 3d (Red. D.C. Turner & P. Batesson). Cambridge, Cambridge university press.
- Buckley, L.A. & Arrandale, L. 2017. The use of hides to reduce acute stress in the newly hospitalised domestic cat (*Felis sylvestris catus*). *Veterinary nursing journal*. 32, 129-132.
- Cat-friendly clinics (CFC). <https://catfriendlyclinic.org> använd 2018-05-23
- Calder, C.C., Albright, J.D. & Koch, C. 2017. Evaluating graduating veterinary students' perception of preparedness in clinical veterinary behavior for "Day-1" of practice and the factors which influence that perception: A questionnaire-based survey. *Journal of veterinary behavior*. 20, 116-120.
- Carney, H.C., Little, S., Brownlee-Tomasso, D., Harvey, A.M., Mattox, E., Robertson, S., Rucinsky, R. & Manley, D.S. 2012. AAFP and ISFM feline-friendly nursing care guidelines. *Journal of feline medicine and surgery*. 14(5), 337-349.
- Cordero, M.I., Venero, C., Kruyt, N.D. & Sandi, C. 2003. Prior exposure to a single stress session facilitates subsequent contextual fear conditioning in rats: evidence for a role of corticosterone. *Hormones and behavior*. 44, 338-345.
- Curtis, T.M., Knowles, R.J., Crowell-Davis, S.L. 2003. Influence of familiarity and relatedness on proximity and allogrooming in domestic cats (*Felis catus*). *American journal of veterinary research*. 64, 1151-1154.
- Da Graça Pereira, G., Fragoso, S., Morais, D., Villa de Brito, M.T. & de Sousa, L. 2014. Comparison of interpretation of cat's behavioral needs between veterinarians, veterinary nurses and cat owners. *Journal of veterinary behavior*. 9, 324-328.

Driscoll, A.C., Menotti-Raymond, M., Roca, A.L., Hupe, K., Johnson, W.E., Geffen, E., Harley, E.H., Delibes, M., Pontier, D., Kitchener, A.C., Yamaguchi, N., O'Brien, S.J. & Macdonald, D.W. 2007. The near eastern origin of cat domestication. *Science*. 317, 519-523.

Ellis, J.J., Stryhn, H., Spears, J. & Cockram, M.S. 2017. Environmental enrichment choices of shelter cats. *Behavioural processes*. 141, 291-296.

Gruen, M.E., Thomson, A., Clary, G., Hamilton, A., Hudson, L. Meeker, R. & Sherman, B. 2013. Conditioning laboratory cats to handling and transport. *Lab animal*. 42, 385-389.

Hargrave, C. 2015. In-practice management of stress in cats and dogs – improving the welfare of companion animals and practice finances. *Companion animal*. 20, 292-299.

Herron, M.E. & Shreyer, T. 2014. The pet-friendly veterinary practice: a guide for practitioners. *Veterinary clinics of north America: small animal practice*. 44, 451-481.

Hoffman, C.L., Workman, M.K., Roberts, N., Handley, S. 2017. Dogs' responses to visual, auditory, and olfactory cat-related cues. *Applied animal behaviour science*. 188, 50-58.

International society of feline medicine (ISFM). ISFM cat-friendly clinic accreditation criteria. <https://catfriendlyclinic.org/app/uploads/2017/06/cfc-criteria-owner-summary.pdf> använd 2018-05-23

Kessler, M.R. & Turner, D.C. 1997. Stress and adaption of cats (*Felis silvestris catus*) housed singly, in pairs and in groups in boarding catteries. *Animal welfare*. 6, 243-254.

Kessler, M.R. & Turner, D.C. 1999. Effects of density and cage size on stress in domestic cats (*Felis silvestris catus*) housed in animal shelters and boarding catteries. *Animal welfare*. 8, 259-267.

Koolhaas, J.M., Korte, S.M., De Boer, S.F., Van Der Vegt, B.J., Van Reenen, C.G., Hopster, H., De Jong, I.C., Ruis, M.A.W. & Blokhuis, H.J. 1999. Coping styles in animals: current status in behavior and stress-physiology. *Neuroscience & biobehavioral reviews*. 23, 925-935.

Levine, E., Perry, P., Scarlett, J. & Houpt, K.A. Intercat aggression in households following the introduction of a new cat. *Applied animal behaviour science*. 90, 325-336.

Levine, E. 2009. Feline fear and anxiety. *Veterinary clinics small animal practice*. 38, 1065-1079.

Lloyd, J.K.F. 2017. Minimising stress for patients in the veterinary hospital: why is it important and what can be done about it? *Veterinary sciences*. 4 (2).

Loberg, J.M. & Lundmark, F. 2016. The effect of space on behaviour in large groups of domestic cats kept indoors. *Applied animal behaviour science*. 182, 23-29.

Lund, H.S., Eggertsson, S., Jørgensen, H., Grøndahl, A.M. & Eggertsdóttir, A.V. 2009. Changes in the relationships between dogs, owners and veterinarians in Norway and Iceland. *Veterinary record*. 165 (4), 106-110.

Mariti, C., Bowen, J.E., Campa, S., Grebe, G., Sighieri, C. & Gazzano, A. 2016. Guardians' perceptions of cats' welfare and behavior regarding visiting veterinary clinics. *Journal of applied animal welfare science*. 19, 375-384.

McEwen, B.S. 2000. The neurobiology of stress: from serendipity to clinical relevance. *Brain research*. 886, 172-189.

Moody, C.M., Picketts, V.A., Mason, G.J., Dewey, C.E. & Niel, L. 2018. Can you handle it? Validating negative responses to restraint in cats. *Applied animal behaviour science*.

Morgan, K.N. & Tromborg, C.T. 2007. Sources of stress in captivity. *Applied animal behaviour science*. 102, 262-302.

Nibblett, B.M., Ketzis, J.K. & Grigg, E.K. 2015. Comparison of stress exhibited by cats examined in a clinic versus a home setting. *Applied animal behaviour science*. 173, 68-75.

National research council (NRC). 2006. Physical activity and environment. I: Nutrient requirements of dogs and cats. Washington DC, USA. National academy press.

Quimby, J.M., Smith, M.L. & Lunn, K.F. 2011. Evaluation of the effects of hospital visit stress on physiologic parameters in the cat. *Journal of feline medicine and surgery*. 13, 733-737.

Recio, M.R. & Seddon, P.J. 2013. Understanding determinants of home range behaviour of feral cats as introduced apex predators in insular ecosystems: a spatial approach. *Behavioral ecology and sociobiology*. 67, 1971-1981.

Rochlitz, I. 2000. Recommendations for the housing and care of domestic cats in laboratories. *Laboratory animals*. 34, 1-9.

Rodan, I. 2010. Understanding feline behavior and application for appropriate handling and management. *Topics in companion animal medicine*. 25, 178-188.

Rodan, I., Sundahl, E., Carney, H., Gagnon, A-C., Heath, S., Landsberg, G., Seksel, K. & Yin, S. 2011. AAFP and ISFM feline-friendly handling guidelines. *Journal of feline medicine and surgery*. 13(5), 364-375.

Sparkes, A. 2013. Developing cat-friendly clinics. *In practice*. 35, 212-215.

Stella, J.L. & Buffington, C.A.T. 2014. Individual and environmental effects on health and welfare. I: The domestic cat, 3d (Ed. D.C. Turner & P. Batesson). Cambridge, Cambridge university press.

Stella, J.L., Croney, C. & Buffington, T. 2014. Environmental factors that affect the behaviour and welfare of domestic cats (*Felis silvestris catus*) housed in cages. *Applied animal behaviour science*. 160, 94-105.

Stella, J.L., Croney, C.C. & De Godoy, M.R.C. 2016. Environmental aspects of domestic cat care and management: implications for cat welfare. *The scientific world journal*. 2016, 1-7.

Stevens, B.J., Frantz, E.M., Orlando, J.M., Griffith, E., Harden, L.B., Gruen, M.E. & Sherman, B.L. 2016. Efficacy of a single dose of trazodone hydrochloride given to cats prior to veterinary visits to reduce signs of transport- and examination-related anxiety.

Uetake, K., Akihiro, G., Rumi, K., Rieko, K. & Toshio, T. 2013. Effects of single caging and cage size on behavior and stress level of domestic neutered cats housed in an animal shelter. *Animal science journal*. 84, 272-274.

Van Haaften, K.A., Eichstadt Forsythe, L.R., Stelow, E.A. & Bain, M.J. Effects of a single preappointment dose of gabapentin on signs of stress in cats during transportation and veterinary examination. *Journal of the American veterinary medical association*. 251, 1175-1181.

Vinke, C.M., Godijn, L.M. & Van der Leij, W.J.R. 2014. Will a hiding box provide stress reduction for shelter cats? *Applied animal behaviour science*. 160, 86-93.

Volk, J.O., Felsted, K.E., Thomas, J.G. & Siren, C.W. 2011. Executive summary of the Bayer veterinary care usage study. *Journal of the American veterinary medical association*. 238, 1275-1282.

Yamane, A., Emoto, J. & Ota, N. 1997. Factors affecting feeding order and social tolerance to kittens in the group-living feral cat (*Felis catus*). *Applied animal behaviour science*. 52, 119-127.

Zeiler, G.E., Fosgate, G.T., Van Vollenhoven, E. & Rioja, E. 2014. Assessment of behavioural changes in domestic cats during short-term hospitalisation. *Journal of feline medicine and surgery*. 16, 499-503.

Bilagor

Bilaga 1. Översikt och sammanfattning av de kriterier för ackrediterade kattvänliga kliniker som granskats i denna studie.

Kriterium	Brons	Silver	Guld
1. Personalens kunskap			
<i>Fortbildning</i>	Veterinärer och djursjukskötare måste fortbilda sig ett visst antal timmar per år inom medicin och kirurgi för katt.		
2. Hantering av katter			
<i>Kattvänlig approach</i>	All personal måste följa ISFM:s riktlinjer för kattvänlig hantering och vård vilket inkluderar bl.a. undvikande av tvång samt rådgivning till djurägare om vad de kan tänka på i samband med transport av katt.		
<i>Cat advocate</i>	Minst en i djurhälsopersonalen ska utses att ansvara för att kriterier och riktlinjer efterföljs.		
3. Kommunikation med djurägare			
<i>Information</i>	Det ska finnas information om kattvänliga kliniker, transport och medicinering av katt.		
4. Klinikmiljö			
<i>Lokaler</i>	Lokalerna ska vara fria från buller och starka lukter, hålla lagom temperatur och ha lämplig belysning och ventilation.		
5. Väntrum			
<i>Separat del för katter</i>	Direkt och visuell kontakt mellan hundar och katter i väntrummet ska undvikas genom att ha ett kattväntrum eller avskild del. Det är tillåtet att ha gemensamt väntrum om katter tas emot under särskilda tider då inga hundar är där.	Eget väntrum eller separat del i väntrummet avsedd för endast katter är ett krav.	
<i>Upphöjd plats för burar</i>			Upphöjd plats för burar är ett krav.
6. Konsultationer			
<i>Rum för undersökningar</i>	Det måste finnas ett rum dedikerat till undersökningar som är hygieniskt och har halkfria bordsytor.		Undersökningsrummet ska vara endast eller primärt avsett för katter.
<i>Längd på konsultation</i>	En rutinkonsultation måste vara minst 10 minuter, men längre tid rekommenderas.		En rutinkonsultation bör vara minst 15 minuter, men längre tid rekommenderas.
8. Stationärvård			
<i>Vårdavdelning</i>	Vårdavdelning är inget krav på bronsnivå. Det är tillåtet att skicka katter till en annan ackrediterad kattvänlig klinik.	Kliniken ska ha en vårdavdelning med möjlighet att ta emot katter dagtid. Hundar och katter ska placeras isär med minimal kontakt.	Kliniken ska kunna vårda katter dygnet runt under kort eller lång tid på en avdelning avsedd endast för katter.
<i>Burar</i>		Visuell kontakt mellan katterna ska minimeras. I burarna ska det finnas kattlåda, mjuk bädd, gömställe och leksaker. Burarna ska vara 2700 cm ² och 39 cm höga för katter som vistas <24h och 3600 cm ² och 55 cm höga för katter som vistas >24h.	Burarna ska vara minst 3600 cm ² och 55 cm höga för katter som vistas <24 h på vårdavdelning. De som vistas >24 h ska ha burar som är minst 6300 cm ² och 55 cm höga samt inredda med hylla eller annan upphöjd yta.

Vid **Institutionen för husdjurens miljö och hälsa** finns tre publikationsserier:

- **Avhandlingar:** Här publiceras masters- och licentiatavhandlingar
- **Rapporter:** Här publiceras olika typer av vetenskapliga rapporter från institutionen.
- **Studentarbeten:** Här publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Vill du veta mer om institutionens publikationer kan du hitta det här:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

DISTRIBUTION:

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Box 234
532 23 Skara
Tel 0511-67 000
E-post: hmh@slu.se
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Veterinary Medicine and Animal
Science
Department of Animal Environment and Health
P.O.B. 234
SE-532 23 Skara, Sweden
Phone: +46 (0)511-67 000
E-mail: hmh@slu.se
www.slu.se/animalenvironmenthealth
